

Felméry Zoltán

A költségvetési kiadások diagnózisa és csökkentésük lehetőségei

„Az állam egy jóléti szolgáltató gazdaság kényszerpályáján működik, pályafüggő.”¹
Sajó András

A költségvetési hiánycél szinten tartásához az adóbevételek növelésének mindenkori igénye és kényszere mellett egyre komolyabb hangsúlyt kap a kormányzati kiadások visszaszorítása. A szükségszerű kiadáscsökkentés, valamint a kormányzati kiadásokban manifesztálódó állam társadalmi jelenlétének újragondolása nem képzelhető el a kiadások szerkezetének diagnózisa, az egyes ágazati mértékek nemzetközi kontextusban történő elhelyezése nélkül. Ez az elemzés erre törekszik, mégpedig oly módon, hogy az ágazati aggregált kiadási mértékeket a rendelkezésre álló legrészletesebb alágazati bontásban értelmezi, célzottan keresve azokat a területeket, ahol – a nemzetközi GDP-arányos kormányzati kiadásokból kiindulva – lehetőség mutatkozik az esetleges további kiadáscsökkentésre.

Az állami szerepvállalási tendenciákat vizsgáló megelőző elemzésben² az Eurostat kormányzati kiadásokat tömörítő, COFOG (*Classification of Functions of Government*) osztályozás szerinti statisztikai eszköztárat hívtuk segítségül az egyes ágazati területek – allokált erőforrások alapján értelmezett – hangsúlyosságának felfejtéséhez. Bizonyoságot nyert, hogy aggregált szinten a hazai GDP-arányos 51,1 százalékos átlagos mérték százalékpontokkal múlja felül egyes fejlett európai országok hasonló értékét, és 5–10 százalékponttal a régió vizsgált országainak összesített kiadási arányát.

Az eredményeket nemzetközi kontextusban egyaránt értelmező elemzés azonban kizárólag az egyes ágazatok szintjén állított fel diagnózist, s nem tért ki arra a kérdéskörre, hogy milyen alágazatoknak köszönhetik költségvetési súlyukat. A hazai kormányzati kiadásokat nemzetközi összehasonlításban bemutató táblázatban – a hivatkozott statisztikai eszköztár adatait felhasználva³ – áttekintettük, hogy aggregált ágazati szinten a hazai kiadások hogyan viszonyulnak a vizsgált országok hasonló számszaki adataihoz, azonban az egyes ágazati adatokat nem bontottuk tovább.

Ám mivel a statisztikai eszköztár, valamint a rendelkezésre álló adatok erre lehetőséget adnak, az eltérések – jelentsenek azok a vizsgált országok átlagánál akár magasabb, akár alacsonyabb hazai ágazati kiadásokat – mögött meghúzódó tényezők megismerése nem

- 1 Sajó András: *Az állam működési zavarainak társadalmi újratermelése. Közgazdasági Szemle*, 2008. július–augusztus, 690–711. o.
- 2 Felméry Zoltán: *Az állam méretének és társadalmi szerepvállalásának tendenciái, foglalkoztatás és erőforrás-allokáció a közsférában (1989–2010). SVKK Elemzések*, 2013/5.
- 3 Forrás: Eurostat *General government expenditure by function (COFOG)* A táblázatban szereplő értékek kiszámításánál négy év (1998, 2002, 2006, 2010) adatai kerültek felhasználásra.

kerülhető meg. Különösen akkor nem, ha a mostani szigorú költségvetési helyzetben a hiánycél szinten tartásához és ennek révén a túlzottdeficit-eljárásba történő visszacsúszás elkerüléséhez szigorú költségvetési politikára, a felesleges állami kiadások visszaszorítására van szükség. Elemzésünkben egyrészt az egyes igazgatási ágazatok elemzését követően, a számszaki adatokból következő „objektivitás” birtokában át kívánjuk tekinteni az egyes ágazatok mögöttes területeire allokált erőforrásmértékeket (kiterjesztve ezzel az előző elemzésben megkezdett diagnózist), másrészt a túlköltekezéssel „terhelt” területek vizsgálatával – szubjektív meglátásainknak is teret engedve – rá kívánunk mutatni a kiadások csökkentésének lehetőségeire.

Ország	A hazai kormányzati kiadások nemzetközi összehasonlításban, a GDP százalékában								
	Szociális kiadások	Általános igazgatási és közkiadások	Védelmi kiadások	Rendvédelemi, belbiztonsági kiadások	Egészségügyi kiadások	Oktatási kiadások	Gazdasági ügyekre fordított kiadások	Egyéb kiadások	Összesen
Magyarország	16,6	10,2	1,3	2,1	5,4	5,6	6,9	3,3	51,1
EU27	18,7	6,4	1,6	1,8	6,9	5,3	4,2	2,9	47,8
Csehország	13,1	4,2	1,3	2,1	7,2	4,7	7,8	3,3	43,6
Egyesült Királyság	16,0	4,8	2,6	2,4	6,7	5,8	2,7	2,8	43,7
Franciaország	22,0	7,0	2,0	1,6	7,6	5,9	3,7	4,1	53,8
Lengyelország	17,4	6,0	1,2	1,7	4,7	5,9	4,5	3,1	44,5
Németország	21,0	6,2	1,1	1,6	6,7	4,2	3,9	2,4	47,2
Svédország	22,6	8,3	2,0	1,4	6,7	7,1	4,3	2,5	54,8
Ausztria	21,1	7,4	0,8	1,5	7,8	5,5	5,2	2,2	51,5
Románia	12,0	5,1	1,7	1,8	3,3	3,9	5,9	2,9	36,6
Szlovákia	13,5	6,1	1,9	2,6	5,7	3,9	5,5	2,8	41,9
Szlovénia	17,3	5,7	1,4	1,8	6,6	6,5	4,5	3,0	46,9
Mintaátlag	17,5	6,5	1,6	1,9	6,2	5,4	5,0	2,9	46,9

Forrás: Eurostat *General government expenditure by function (COFOG)* adatbázis. A táblázatban szereplő értékek kiszámításánál négy év (1998, 2002, 2006, 2010) adatai kerültek felhasználásra.

Átlag alatti kormányzati kiadásokkal jellemezhető ágazatok

A kiválasztott országok egyes ágazatokra fordított kiadásait vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az egészségügy és a szociális ügyek hazai finanszírozása érzékelhetően elmarad az átlagos mértéktől. Ez önmagában a kiadáscsökkentési lehetőségek hiátusát is jelenthetné, de ez a megállapítás csak részben igaz. A két ágazat további kiadáscsökkentési lehetőségei – bár az allokált erőforrások mindkét esetben kisebbek a vizsgált országok átlagos értékeinél – eltérnek egymástól.

Az egészségügyben az összesített ágazati kiadási mérték 0,8 százalékponttal kisebb a mintaátlagnál, és egy-két százalékponttal a fejlett egészségügyi ellátórendszerrel jellemezhető nyugat-európai országokénál. A vizsgált országok közül hazánk egyedül Romániánál és Lengyelországnál költ többet, a kiadási mértéket tekintve pedig nagyságrendileg Szlovákiával egy szinten található. Mindez összességében azt mondatja velünk, hogy a nemzetközi összehasonlítás ágazati szinten nem indokolja az egészségügyre fordított kormányzati kiadások csökkentését.⁴

Ezt a megállapítást támasztja alá az egészségügy alágazat szintű további vizsgálata. Az egészségügyi kiadások összehasonlító táblázata számadatainak tükrében megállapítható, hogy a járó- és fekvőbeteg-ellátásra fordított kiadások tekintetében még nagyobb a szakadék a mintaátlag és a hazai arányok között, amit a gyógyászati segédeszközökre és gyógyszerátogatásra fordított kiadások viszonylag magas hazai mértéke képes némileg ellensúlyozni. Mivel Románia és Szlovákia tételes bontásban nem szolgáltat adatokat az Eurostatnak, a hazai kiadási arányok kizárólag a fennmaradó országok arányaival vehető össze. Jól látszik azonban, hogy a járó- és fekvőbeteg-ellátásra együttesen allokált hazai GDP-arányos kiadási mértékek (3,2%) lényegesen elmaradnak a többi országra jellemző együttes mértékektől. Nem ritka, hogy a fejlett nyugat-európai országok e két alágazatra arányaiban kétszer annyit költenek, mint hazánk. Ezzel szemben a vizsgált időszakban a hazai gyógyszerek és a gyógyászati segédeszközök támogatására fordított kiadások aránya kiemelkedő. Ez annak köszönhető, hogy a vizsgált országok közül Lengyelország és az Egyesült Királyság gyakorlatilag nem allokál ezekre az alágazati területekre erőforrásokat, így a hazai kiadási arány érdemben haladja meg mind a vizsgált országok arányait, mind a mintaátlagot, és Németország hasonló arányával van egy szinten.

4 A kiadások alakulását az 1998–2010 közötti időszakban vizsgáltuk. Az azóta lezajlott változások az elemzésben tett megállapításokat némileg finomíthatják.

Ország	Az egészségügyre fordított kormányzati kiadások						
	Gyógyászati segédesszköz- és gyógyszer-támogatás	Járóbeteg-ellátás	Kórházi (fekvőbeteg-) ellátás	Közegészség-ügyi szolgáltatás	Egészségügy K+F	Egészségügy egyéb	Egészségügy összesen
Magyarország	1,6	1,1	2,1	0,2	0,0	0,4	5,4
Csehország	1,2	1,5	3,2	1,0	0,1	0,3	7,2
Egyesült Királyság	0,1	0,3	6,2	0,0	0,0	0,1	6,7
Franciaország	1,3	2,7	3,4	0,1	0,1	0,0	7,6
Lengyelország	0,1	1,7	2,7	0,1	0,0	0,1	4,7
Németország	1,6	2,0	2,7	0,0	0,1	0,5	6,7
Svédország	0,9	2,9	2,6	0,2	0,1	0,2	6,7
Ausztria	1,1	1,5	4,5	0,2	0,2	0,3	7,8
Románia	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	3,3
Szlovákia	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	5,7
Szlovénia	1,1	2,2	2,7	0,2	0,0	0,3	6,6
Mintaátlag	1,0	1,8	3,3	0,2	0,1	0,2	6,2

Megjegyzés: Az egyes elemek értékeinek összege a kerekítés miatt a kiadások összesített értékétől eltérhet. A megállapítás minden egyes további ágazati táblázatra is értendő.

A fenti mértékek felvethetik ugyan az ágazaton belüli forrásátcsoportosítás szükségességét (az ágazathoz értő szakemberek feladata annak az egészségügy-szakmai mérlegelése, hogy az ágazaton belüli forrásmegosztás arányai megfelelőek-e), összességében azonban nem indokolnak további forráskivonást az ágazatból.

Némiképp más a helyzet a szociális ügyekre fordított kormányzati kiadások esetében. A hazai arány a mintaátlag alatt van, a számok önmagukban tehát szintén nem indokolják okvetlenül a csökkentést. Ez azonban megítélésünk szerint – Sajó András már idézett terminológiáját kölcsönvéve – a jólétipálya-függőség következménye. Azaz: bár lenne tere a szociális kiadások csökkentésének, felülvizsgálatuk és redukálásuk a politikai következmények miatt sem Európában, sem Magyarországon nem lenne népszerű. A szociális ügyekre fordított magas kiadási mértékekkel jellemezhető európai palettán pedig a hazai érték – mint az ezt mutató táblázatból kiolvasható – nem minősül kiemelkedőnek.

Ország	Szociális ügyekre fordított kormányzati kiadások									
	Táppénz és rokkantsági ellátás	Nyugdíjellátás	Háborús túlélők ellátása	Család- és gyermek-támogatás	Munkanélküli ellátás	Lakhatási támogatás	Társadalmi kirekesztettség elleni fellépés	Szociális ügyek K+F	Egyéb szociális ügyek	Szociális ügyek összesen
Magyarország	3,4	6,7	1,2	2,4	0,7	0,7	1,3	0,0	0,3	16,5
Csehország	3,0	6,8	0,7	1,3	0,3	0,2	0,5	0,0	0,3	13,0
Egyesült Királyság	2,3	7,6	0,1	3,1	0,3	1,3	0,9	0,0	0,4	16,0
Franciaország	2,5	11,8	1,5	2,4	1,8	0,9	0,9	0,0	0,2	22,0
Lengyelország	2,7	10,3	1,7	1,3	0,9	0,1	0,3	0,0	0,1	17,4
Németország	2,8	9,9	2,2	1,5	3,0	0,1	0,5	0,0	0,8	21,0
Svédország	5,5	10,3	0,5	2,7	1,9	0,4	0,9	0,0	0,1	22,6
Ausztria	2,0	12,5	1,7	2,5	1,4	0,1	0,8	0,0	0,3	21,1
Románia	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	12,0
Szlovákia	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	13,5
Szlovénia	2,7	9,5	1,2	2,1	0,7	0,0	0,7	0,0	0,4	17,3
Mintaátlag	3,0	9,5	1,2	2,1	1,2	0,4	0,7	0,0	0,3	17,5

A jólétpálya-függőség tehát magas – a területreallokált – kiadási mértékeket eredményez. Így fordulhat elő, hogy a hazai kiadási nagyságrend nemzetközi összehasonlításban még szolidnak is mondható.

Megítélésünk szerint azonban a számok jelen esetben elfedik a valóságot. A szociális ügyek területén lenne ugyanis tere érdemi kiadáscsökkentésnek Magyarországon. A példa kedvéért az alanyi jogon járó támogatások felülvizsgálatával és – a nyugdíjak kivételével – kizárólag rászorultsági alapon történő folyósításukkal jelentős kiadáscsökkentést lehetne elérni. Szlovákia szociális ügyekreallokált kiadási aránya és az elmúlt években követett gyakorlata lehet a példa arra, hogy ez nem lehetetlen: a szomszédos országban a közelmúltban – néhány esetben ugyan komoly ellenállást is kiváltva – megtették a szükséges lépéseket. Ha a hazai szociális ügyekre fordított kiadásokat közelíteni lehetne a cseh és a szlovák értékekhez, az akár a GDP 3 százalékát kitevő kiadáscsökkentést is jelenthetne. A Világbank által közzétett tavalyi GDP-adatokból⁵ kiindulva – aktuális árfolyamon⁶ – ez teoretikusan mintegy 850 milliárd forintos megtakarítást is jelenthetne.

⁵ List of countries by GDP (nominal). wikipedia.org.

⁶ 225 USD/HUF árfolyamon számolva.

Ha a kiadáscsökkentésben ilyen mértékű redukció nem is fog megvalósulni, az iránya mindenesetre egyértelműen kijelölhető. A táppénzre, a rokkantsági ellátásokra, a család- és lakhatási támogatásokra, a munkanélküli-ellátásra fordított – ma sok esetben alanyi jogon járó! – juttatások visszavágásával az adóbevételek folyamatos növelésének kényszerében csökkenthető lehetne. A szociális ügyekre fordított kiadásokra vonatkozóan mondottakhoz azonban hozzá kell tennünk azt is, hogy az elemzésünk vizsgálta időszakot követően ilyen irányba tett lépések eredményei mára részben már láthatóak.

Átlagos kormányzati kiadásokkal jellemezhető ágazatok

Átlagos kiadási mértékek több hazai ágazatra is jellemzőek. Az alokált erőforrások nagyság szerinti sorrendjében a legjelentősebb ilyen ágazat az oktatás. A vonatkozó táblázat adatai alapján – bár az egyes országok szintjén komoly különbségek mutatkoznak – a hazai kiadási mérték gyakorlatilag a mintaátlaggal feleltethető meg. Vannak ugyan nálunk százalékpontokkal kevesebbet (Románia, Szlovákia, Németország) és százalékpontokkal többet (Szlovénia, Svédország) költő országok is, a hazai mérték nemzetközi összevetésben átlagosnak mondható.

Ország	Az oktatásra fordított kormányzati kiadások								
	Alapfokú és azt megelőző oktatás	Középfokú oktatás	Középfokot követő, nem felsőfokú oktatás	Felsőfokú oktatás	Szinthez nem kötött oktatás	Kiegészítő oktatási szolgáltatások	Oktatás K+F	Oktatás egyéb	Oktatás összesen
Magyarország	1,9	1,0	0,0	1,0	0,2	1,3	0,0	0,2	5,6
Csehország	0,5	2,7	0,0	1,0	0,1	0,3	0,0	0,2	4,7
Egyesült Királyság	1,7	1,7	0,7	0,7	0,5	0,0	0,0	0,5	5,8
Franciaország	1,7	2,5	0,0	0,7	0,4	0,6	0,0	0,1	5,9
Lengyelország	2,0	1,7	0,0	1,5	0,3	0,3	0,0	0,1	5,9
Németország	1,1	1,8	0,1	0,8	0,1	0,2	0,0	0,0	4,2
Svédország	3,9	1,3	0,0	1,4	0,2	0,0	0,0	0,1	7,1
Ausztria	1,4	2,5	0,0	0,9	0,2	0,2	0,0	0,2	5,5
Románia	0,9	1,1	0,0	0,9	0,1	0,1	0	0,2	3,9
Szlovákia	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	3,9
Szlovénia	2,3	2,5	0,0	1,2	0,2	0,2	0,0	0,1	6,5
Mintaátlag	1,8	1,9	0,1	1,0	0,2	0,3	0,0	0,2	5,4

Alágazati bontásban azonban felfigyelhetünk érdekességekre. Az alap- és felsőfokú oktatásra fordított források átlagosak, míg a középfokú oktatásai messze az átlag alatt maradnak. A szám adatok alapján ezek az alágazatok nehezen viselnének el további költségcsökkentést. Bár az egyes szintek esetében – leszámítva a középfokú oktatási rendszert, amelynek allokált erőforrásai tekintetében hazánk sereghajtó – találhatunk nálunk kevesebbet költő országokat, érdemes lenne egyenként megvizsgálni a különbségek okait. Ehhez azonban az ágazati és alágazati specifikumok mélyebb ismerete nélkülözhetetlen. Az egyes országok szakigazgatási sajátosságainak ismerete nélkül nem törekszünk minden hazai érték átlag alatti mértékre történő csökkentésére. Kizárólag az átlagtól történő érdemi eltéréssel és komoly megtakarítási potenciállal jellemezhető alágazatokat kívánjuk azonosítani.

Mindezek alapján nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a számszaki ténytet, hogy a kiegészítő oktatási szolgáltatásokra hazánk a mintaátlag négyszeresét költötte. A Magyarország után következő Franciaország is a hazai aránynak csupán a felét fordította ezek finanszírozására, míg a régiókra jellemző értékek hazai értéktől történő eltérése között akár ötszörös, Románia esetében akár tízszeres különbség is mutatkozik. A kiegészítő oktatási szolgáltatásokra fordított kiadások mintaátlagra történő csökkentésével további 285 milliárd forintot lehetne megtakarítani.

Nem látunk ugyanakkor költségcsökkentési lehetőséget a honvédelemre fordított kiadások esetében. A vonatkozó táblázat jól mutatja, hogy az e területre fordított összes hazai forrás némileg átlag alatti, amely összesített érték – a többi alágazat kvázi forrásmentessége következtében – gyakorlatilag a katonai védelmi alágazatra fordított források megoszlásában is visszaköszön. Érdekes, hogy a miénknél nagyobb mértékű missziós tevékenységet ellátó Lengyelország és Németország arányaiban kevesebbet költ katonai tevékenységre, mint mi, a kismértékű eltérések következtében azonban a honvédelem területén nem látunk érdemi megtakarítási lehetőségeket.

Ország	A honvédelemre fordított kormányzati kiadások a GDP százalékában					
	Katonai védelem	Civil védelem	Külföldi katonai segély	Honvédelem K+F	Egyéb honvédelem	Honvédelem összesen
Magyarország	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3
Csehország	1,2	0,0	0,0	0,0	0,1	1,3
Egyesült Királyság	2,2	0,0	0,1	0,0	0,2	2,6
Franciaország	1,8	0,0	0,1	0,1	0,1	2,0
Lengyelország	1,0	0,2	0,0	0,0	0,0	1,2
Németország	0,9	0,0	0,1	0,0	0,0	1,1
Svédország	1,6	0,1	0,2	0,0	0,0	2,0
Ausztria	0,8	0,0	0,0	0,0	0,1	0,8
Románia	0,8	0,6	0,1	0	0,0	1,7
Szlovákia	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	1,9
Szlovénia	1,2	0,1	0,0	0,0	0,2	1,4
Mintaátlag	1,3	0,1	0,1	0,0	0,1	1,6

Némiképp más a helyzet a rendvédelemre és belbiztonságra fordított kiadásokkal. A hazai aggregált kiadási mérték némileg magasabb a vizsgált országok esetén átlagosan tapasztaltnál, ami egyértelműen a rendőrségi szolgáltatásokra fordított források átlag feletti mértékéből adódik. Az Egyesült Királyság által alkalmazott kiadási arálynak megfelelő mértékű hazai alágazati kiadás csökkentésére a számok alapján mutatkozhat ugyan lehetőség, ami a mintaátlagra történő csökkentés esetén valamivel több mint 110 milliárd forintos megtakarítást jelenthetne, ám mivel a tűzvédelmi, bírósági és büntetés-végrehajtási állami szolgáltatásokra alokált erőforrások átlagos mértékűek, ennél nagyobb mértékű kiadáscsökkentésre nem látunk lehetőséget.

Ország	Rendvédelemre és belbiztonságra fordított kormányzati kiadások a GDP százalékában						
	Rendőrségi szolgáltatások	Tűzvédelmi szolgáltatások	Bírósági szolgáltatások	Büntetés- végrehajtás	Rendvédelem K+F	Egyéb rendvédelmi ügyek	Rendvédelem összesen
Magyarország	1,3	0,2	0,4	0,2	0,0	0,0	2,1
Csehország	1,1	0,3	0,3	0,2	0,0	0,2	2,1
Egyesült Királyság	1,3	0,2	0,5	0,3	0,0	0,0	2,4
Franciaország	0,9	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	1,6
Lengyelország	0,8	0,2	0,6	0,2	0,0	0,0	1,7
Németország	0,8	0,2	0,4	0,1	0,0	0,1	1,6
Svédország	0,6	0,2	0,3	0,2	0,0	0,0	1,4
Ausztria	0,8	0,2	0,3	0,1	0,0	0,1	1,5
Románia	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	1,8
Szlovákia	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	2,6
Szlovénia	0,9	0,1	0,6	0,1	0,0	0,1	1,8
Mintaátlag	0,9	0,2	0,4	0,2	0,0	0,1	1,9

A nagyságrendjük miatt a megelőző elemzésben együttesen egyéb kategóriának nevezett és aggregáltan kezelt környezetvédelemre, lakhatási és közösségi szolgáltatásokra, valamint szabadidőre, kultúrára és vallásra fordított kormányzati kiadások együttes értéke nem tért el radikálisan a mintaátlagtól. Ha azonban vetünk egy pillantást az e kiadásokat bemutató táblázat értékeire, és már nem kizárólag aggregált szinten kezeljük ezeket az ágazatokat, a fenti megállapítás némiképp finomhangolásra szorul.

A környezetvédelemre és a közösségi szolgáltatásokra fordított kiadások összességükben átlagosak, esetükben tehát forráskivonás nem indokolt. Míg azonban a környezetvé-

delmi alágazatok egyenként is átlagos kiadási mértékűek (leszámítva a szennyvízgyártásra fordított magasabb kiadási értéket), addig a közösségi szolgáltatásokra fordított alágazati kiadásoknál az átlagos kiadási mértéktől lefelé eltérő lakhatási és közösségi fejlesztések, valamint egyéb lakhatási és közösségi szolgáltatások okozzák az átlagközeliséget.

Ország	Egyéb ügyekre fordított kormányzati kiadások																				
	Környezetvédelem							Lakhatási és közösségi szolgáltatások							Szabadidő, kultúra, vallás						
	Hulladékgazdálkodás	Szennyvízgyártás	Légszennyezés megelőzése	Biodiverzitás védelme	Környezetvédelem K+F	Egyéb környezetvédelem	Környezetvédelem összesen	Lakhatási fejlesztések	Közösségi fejlesztések	Vízellátás	Közvilágítás	Lakhatási és közösségi szolgáltatások K+F	Egyéb lakhatási és közösségi szolgáltatások	Lakhatási és közösségi szolgáltatások összesen	Rekreációs és sportszolgáltatások	Kulturális szolgáltatások	Műsorszerűsítési és kiadási szolgáltatások	Vallási szolgáltatások	Szabadidő, kultúra, vallás K+F	Szabadidő, kultúra, vallás egyéb	Szabadidő, kultúra, vallás összesen
Magyarország	0,2	0,4	0,0	0,1	0,0	0,1	0,8	0,2	0,0	0,0	0,1	0,0	0,6	1,0	0,3	0,8	0,3	0,2	0,0	0,1	1,7
Csehország	0,3	0,4	0,0	0,3	0,0	0,1	1,1	0,5	0,2	0,1	0,1	0,0	0,2	1,1	0,4	0,6	0,0	0,1	0,0	0,1	1,3
Egyesült Királyság	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,8	0,5	0,3	0,0	0,0	0,2	1,0	0,4	0,4	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Franciaország	0,4	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,9	0,2	1,5	0,1	0,1	0,0	0,0	1,9	0,5	0,7	0,1	0,0	0,0	0,0	1,3
Lengyelország	0,1	0,3	0,0	0,0	0,0	0,1	0,6	0,8	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	1,2	0,4	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2
Németország	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,7	0,4	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,9	0,3	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8
Svédország	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,3	0,2	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0	1,0	0,4	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3
Ausztria	0,1	0,2	0,2	0,0	0,0	0,1	0,5	0,4	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,7	0,3	0,6	0,0	0,1	0,0	0,0	1,0
Románia	n. a	n. a	n. a	n. a	n. a	n. a	0,3	n. a	n. a	n. a	n. a	n. a	1,5	n. a	n. a	n. a	n. a	n. a	n. a	n. a	1,0
Szlovákia	n. a	n. a	n. a	n. a	n. a	n. a	0,8	n. a	n. a	n. a	n. a	n. a	0,9	n. a	n. a	n. a	n. a	n. a	n. a	n. a	1,0
Szlovénia	0,2	0,3	0,0	0,2	0,0	0,1	0,8	0,2	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,6	0,4	0,8	0,2	0,1	0,0	0,1	1,6
Minta- átlag	0,2	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,7	0,4	0,3	0,1	0,1	0,0	0,1	1,1	0,4	0,6	0,1	0,0	0,0	0,0	1,2

A szabadidőre, kultúrára és vallásra fordított kormányzati kiadások a mintaátlagnál fél százalékponttal magasabbak: az aránynak a mintaátlagra való redukálása 140 milliárd forintos kiadáscsökkentést jelenthet. Az eltérés – a rekreációs és sportszolgáltatásokra fordított kiadásokat leszámítva – gyakorlatilag minden alágazat átlag feletti értékéből adódik, a csökkentés kulcsa tehát az egyes igazgatási alágazatok belső gazdálkodásának hatékonyságnövelésében keresendő.

Átlag feletti kormányzati kiadásokkal jellemezhető ágazatok

Az eddigiekben kizárólag átlag alatti, illetve átlagos kiadási mértékekkel jellemezhető ágazati területeket vizsgáltunk. Az alágazati bontás azonban lehetőséget adott arra, hogy az összességében átlagos mértékekkel jellemezhető területek mögött érdemi kiadáscsökkentési lehetőségeket fedezhessünk fel. Az előző elemzésben azonban azonosítottunk két olyan igazgatási ágazatot, amelyekkel kapcsolatban az összesített kiadási mértékek mintaátlagtól való szignifikáns eltéréseinek okán – az alágazati bontásban történő vizsgálatot megelőzően is – egyértelműen kijelentettük, hogy komoly kiadáscsökkentési potenciált rejtenek magukban.

A gazdasági ügyekre fordított kiadásokat mutató táblázaton hazánkat ugyan a vizsgált országok közül megelőzi Csehország, a hazai GDP-arányosan 6,9 százalékos átlagos kiadási mérték azonban mindenképpen figyelemre méltó. Különösen annak tükrében, hogy ez a mintaátlagnál és a régió egyes országaira jellemző értékeknél 2 százalékponttal, egyes fejlett nyugat-európai országok értékeinél majdnem 3 százalékponttal magasabb. Az eltérés okaként három terület, a foglalkoztatás és a kereskedelem, a mező-, erdő-, vad- és halgazdálkodás, valamint a közlekedés nevezhető meg. Bár szakigazgatási tevékenységükben lényegesen eltérnek egymástól, közös pontként megnevezhető az állami dotáció, az állami támogatások magas aránya. Ennek újragondolása az állami kiadások csökkentéséhez nélkülözhetetlen. A gazdasági ügyekhez köthető támogatások mértékéről pontos információkkal – kimutatások hiányában – nem rendelkezünk, közelítő értéként azonban megállapíthatjuk, hogy a gazdasági ügyekre fordított kiadások mintaátlagra történő csökkentésével a GDP 2 százalékának megfelelő mértékű, körülbelül 570 milliárd forintos éves megtakarítást lehetne elérni.

Ország	Gazdasági ügyekre fordított kormányzati kiadások a GDP százalékában									
	Általános gazdasági ügyek, kereskedelem és foglalkoztatás	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, vadászat, halászat	Fűtőanyag-ellátás és energetika	Bányászat, termelés és építési tevékenység	Közlekedés	Kommunikáció	Egyéb iparágak	Gazdasági ügyekre fordított K+F	Egyéb gazdasági ügyek	Gazdasági ügyek összesen
Magyarország	1,6	1,5	0,0	0,1	3,0	0,1	0,2	0,1	0,3	6,9
Csehország	0,4	1,0	0,2	0,2	4,5	0,0	0,1	0,2	1,2	7,8
Egyesült Királyság	0,6	0,2	0,1	0,1	1,5	0,0	0,0	0,2	0,0	2,4
Franciaország	0,9	0,4	0,3	0,0	1,3	0,0	0,3	0,5	0,1	3,7
Lengyelország	0,3	0,7	0,1	0,2	3,2	0,0	0,0	0,0	0,0	4,6
Németország	1,4	0,3	0,1	0,3	1,6	0,0	0,1	0,1	0,1	4,1
Svédország	0,9	0,2	0,1	0,3	2,0	0,1	0,0	0,1	0,0	4,3
Ausztria	1,4	0,6	0,0	0,0	2,3	0,1	0,2	0,4	0,2	5,2
Románia	0,5	0,3	0,1	0,0	0,4	0,0	n. a.	n. a.	n. a.	6,0
Szlovákia	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	5,5
Szlovénia	1,0	0,8	0,0	0,0	2,3	0,0	0,2	0,2	0,0	4,6
Mintaátlag	0,9	0,6	0,1	0,1	2,2	0,0	0,1	0,2	0,2	5,0

Még ennél is nagyobb megtakarítás lenne elérhető az általános igazgatási és közszolgáltatásokra fordított kormányzati kiadások terén. Az összesített 10,1 százalékos átlagos kiadási mérték kiemelkedik a vizsgált országok értékei közül, százalékpontokkal előzi meg a minket közvetlenül követő országoknak, valamint 4-5 százalékponttal a régió országainak arányát, mivel két alágazat, az adósságszolgálat, valamint az irányító és törvényhozó szervek fenntartásának területén a hazai kiadási mértékek nagyon magasak.

Ország	Általános igazgatási és közszolgáltatásokra fordított kormányzati kiadások a GDP százalékában							
	Irányító és törvényhozó szervek, pénzügyi és külkapcsolatok	Pénzügyi, gazdasági segély külföldi ország számára	Általános szolgáltatások	Alaputtatás	Általános szolgáltatások K+F tevékenysége	Általános egyéb szolgáltatások	Adósságszolgálat	Általános igazgatási és közszolgáltatások összesen
Magyarország	4,3	0,1	0,2	0,3	0,0	0,6	4,8	10,1
Csehország	1,9	0,1	0,1	0,2	0,0	0,7	1,3	4,2
Egyesült Királyság	1,3	0,3	0,6	0,0	0,0	0,0	2,6	4,9
Franciaország	1,5	0,1	2,1	0,3	0,0	0,1	2,9	7,0
Lengyelország	2,6	0,0	0,1	0,3	0,0	0,1	2,8	6,0
Németország	1,6	0,2	0,9	0,4	0,0	0,2	3,0	6,1
Svédország	1,7	0,8	1,9	0,7	0,0	0,1	1,9	8,4
Ausztria	2,6	0,0	1,0	0,3	0,0	0,0	3,4	7,4
Románia	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	5,0
Szlovákia	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	6,1
Szlovénia	2,4	0,0	0,6	0,4	0,1	0,5	1,9	6,1
Mintaátlag	2,2	0,2	0,8	0,3	0,0	0,2	2,7	6,5

Az adósságszolgálatra fordított kormányzati kiadások 2 százalékponttal haladják meg a mintaátlagot. A vizsgált országokkal történő összehasonlítás tükrében egyértelműen kijelenthető, hogy Magyarországon a refinanszírozás költségei rendkívül magasak, és ez nem csak a nagy GDP-arányos államadósság következménye. Ha megnézzük a vizsgált országok adósságmértékét, megállapíthatjuk, hogy a refinanszírozásra százalékpontokkal kevesebbet költő Németország adósság szintje megegyezik hazánkéval, míg Franciaországé vagy az Egyesült Királyságé 10 százalékponttal meg is haladja azt.⁷ A kamatfelár elütetése GDP-arányosan 2 százalékos, mintegy 570 milliárd forintos költségcsökkentést eredményezhetne. Ehhez azonban a gazdasági stabilitást és a befektetői klíma javítását célzó lépések elengedhetetlenül szükségesek lennének.

Az adósságszolgálatra fordított költségek csökkentése mellett az irányító és törvényhozó szervek fenntartásának költségei is redukcióra szorulnak. Látható, hogy e tekintet-

⁷ List of countries by public debt. wikipedia.org.

ben is kiemelkedő a hazai kiadások aránya, amely napjainkra a mintaátlag és a régiós országok arányainak kétszeresére, egyes európai országok arányainak akár háromszorosára is duzzadt. Amennyiben – felvállalva az ezzel együtt járó konfliktusokat – a számok mögött megbújó felesleges intézményi és személyi kapacitások leépítésre kerülnének, a hazai kiadási arányt konvergáltatni lehetne a mintaátlag szintjére. Ezáltal pedig további 2 százalékos GDP-arányos kiadáscsökkentés, újabb 570 milliárd megtakarítás válhatna éves szinten elérhetővé.

Konklúzió

Egy stagnáló gazdasági környezetben a költségvetési hiánycél teljesüléséhez két szükségesség mindenképpen hozzárendelődik: egyrészt az adóhatékonyság⁸ növelésének, másrészt a kiadások folyamatos csökkentésének igénye és kényszere. Különösen igaz ez egy olyan adóterhelésű gazdasági szerkezetben,⁹ ahol az adók növelésére – a nem konvencionális megoldásokat leszámítva – nem igazán mutatkozik tér és lehetőség. Újfajta adónemek és növekvő adóterhek helyett ideje lenne a túlterjeszkedett állami kiadások visszavágásának lehetőségét is komolyan számba venni.

Az elemzés a gazdasági ágazatok áttekintésén keresztül ehhez kívánt hozzájárulni. Igyekezett megtalálni és megnevezni azokat az ágazatokat és alágazatokat, amelyeknél érdemi kiadáscsökkentés realizálható. Ezek együttes megvalósításával és optimalizálásával akár 3000 milliárd forintos kiadáscsökkentés is elérhető. Ha eltekintünk a szociális kiadások – szakértők körében nem teljes konszenzussal bíró – csökkentésétől, még akkor is 2200 milliárd forintos kiadáscsökkentési lehetőség prognosztizálható!

A politikai és gazdasági elit józansága indukálta önkorlátozás, gazdasági szerkezetváltás, a 2008-tól kibontakozó gazdasági és pénzügyi krízisfolyamatokra hatékonyan és gyorsan reagáló, módosuló és tudatos hazai erőforrás-allokálás teremtheti meg hosszabb távon egy méltányos adórendszer¹⁰ bevezetésének, általa a stagnáló gazdasági környezetből való kilábalásnak a lehetőségét.

8 A megállapított kulcsok alapján az elméletileg beszédhető, valamint a ténylegesen beszédett adó aránya.

9 Papp József (2011): *Adóterhelés, termelékenység, gazdasági növekedés*. ISD Dunaferr Műszaki Gazdasági Közlemények, 2011, 3. sz. 156–164. o.

10 A méltányos adórendszer meghatározás szerint olyan adókulcsokkal operál, amelyek miatt nem éri meg a gazdaság szereplőinek csalni. A méltányos adórendszerben csökkentett adókulcsok alkalmazása mellett értelemszerűen mindenki kevesebbet fizet, de az adóterhelés csökkentése immanens fehéredéssel és érdemi gazdasági beruházásokkal jár együtt.